

A debreceni patikainspektorokról

BENKÓ FERENC

Debrecenben az első patikát a város alapította, valószínűleg 1700-ban. A patika gazdasági felügyeletét az alapítás évétől kezdve a szenátus által választott patikafelügyelők (*inspectores apothecae*) látták el. A szerző szakmunkákra és saját kutatásaira támaszkodva úgy véli, hogy az ilyen ellenőrzési rendszer hazánk szabad királyi városai közül csak Debrecenben állott fenn. Az inspektor működése elsősorban a patika pénzügykezelésére és árubeszerzésére terjedt ki. Feladatai közé tartozott a patika botanikus kertjére való felügyelet is, ahol a szükséges gyógynövényeket termelték. A szerző adatokkal bizonyítja, hogy 1736-ban a debreceni patikában kávéfőztek és árultak. Az ismertetett patikainspektori rendszer 1771-ig állott fenn.

*

Az 1700. január 5-én tartott tisztújításkor írták be Debrecen szabad királyi város Tanácsának jegyzőkönyvébe, az ún. „Protocollon”-ba, hogy a méhser, ser, égett bor és a patika felügyelőivé *Monori Istvánt, Ormós Mihályt* és *Ajtai Andrást* választották meg [1]. Későbből ugyanítt az is olvasható, hogy 1701 áprilisában *dr. Huszti Istvánt*, a város újonnan alkalmazott rendes orvosát, *physicus ordinarius*-át kiküldik a patika vizsgálatára [2]. Ezek az első írásbeli bizonyítékok Debrecenben a város patika megalapításáról. A fentebb említett adatokra támaszkodva, így a patika alapítását az 1700-adik évnél korábbra nem tehetjük. A városi patikafelügyelői tisztség (*Inspector Apothecae*), mint gazdasági ellenőrzés tehát a patika létesítésével egyidejű és egyszersmind első bizonyítéka a patika működésének.

Kállay István [3] a bécsi kamarai levéltár (*Hofkammerarchiv*) anyagára támaszkodva írta meg szabad királyi városaink gazdálkodásának történetét. Művében bőven foglalkozik a városi jövedelmek és intézmények felügyeletével, de városi patikafelügyelőt nem említ. *Kállay* csak az *inspector topographiaeről*, a nyomdafelügyelőről ír, mint különleges helyi, debreceni intézményről. Mivel sem *Kállay*, sem gyógyszerész-történészeink a városi patikák ilyen rendszerű felügyeletét nem ismerik, úgy vélem, hogy ilyen formában hazánkban patikainspektort csak Debrecenben alkalmaztak.

A szabad királyi városokban a város különböző forrásokból származó bevételeire felügyelők (*inspectores*) vigyáztak. Ők intézték a jövedelemforrás ügyes-bajos dolgait is. Így volt ez Debrecenben is, amely *I. Lipót* királytól 1693-ban nyerte el a szabad királyi városi rangot. A debreceni rendszer alapjai azonban még ezen jog elnyerése előttről származnak. Ezeket az ún.

szubalternus tisztviselőket a szenátus a Választott Hites Közönség soraiból jelölte ki, általában szakonként két személyt. „A megbízottak egy-egy évig látták el tisztüket, de két év múlva újból megválaszthatók voltak ugyanazon tisztségre” (4). A tisztségeket a szükségletnek megfelelően változtatták. Újakat szerveztek, vagy a feleslegessé váltakat megszüntették. Így a patika inspektorátus is az 1700-as kezdet után 1771-ig állott fenn. A sokféle inspektorság a közszereplés első fokát jelentette. Viselője gyakran bejutott a szenátusba, és ott nemegyszer a legmagasabb méltóságig, a főbírói székig (*iudex primarius*) emelkedett. Pl. a későbbi főbírók közül *Domokos Márton* 1728-ban, *Maróthy György* 1733-ban volt patikafelügyelő.

II. Rákóczi Ferenc szabadságharcának idején a labancok a várost többször feldúlták, és emiatt az 1700-as évek elejéről a város jegyzőkönyvei hiányosak. A későbbi évekről már a patikainspektorok csaknem teljes névsora ismeretes. Gyakran összekapcsolták az égettbor és a patika felügyeletét. Ennek gyakorlati oka az volt, hogy a város pálinkafőzője a patikaház udvarán állott (5). Arra is találunk példát, amikor ugyanazon két személy az építőbírói és patikafelügyelői tisztséget látta el 1716-ban az „*Inspectores Aedificiorum et Apothecae*” *Komáromy* és *Szoboszlay György* voltak. Talán megmagyarázza ezt, hogy az előző évben a patikában felújítási munkálatokat végeztek (6). 1745-ben *Szeremley Sámuelen* kívül *Buzinkay György* városi fizikust bízták meg a patikafelügyelőséggel, holott a szakmai felügyeletet is ő látta el. Igaz, hogy az inspektori bejegyzés mellé a Protocollonban a „non jurat”, nem esküdött külön jelzést tettek (7). A város tisztviselői hivataluk megkezdése előtt esküt tettek. Az első esküformulák 1717-ből maradtak ránk, amikor a kuruc háború zűrzavarának elmúltával a viszonyok rendeződni kezdtek. Némelyik esküforma, így a patikainspektoré is több változatban maradt fenn, azonban lényegileg ezek kevésben különböznek egymástól. A patikainspektor esküjének szövege a következő volt (*Formula Juramenti*):

„Én N. N. Esküszöm, hogy Inspectióm alá bízott Nemes/város hasznára és Conservatiójára vigyázok, abból való jövedelmet a minden napi szükséges költségeken kívül nem másuvá, hanem Perceptor uraimék kezekben szolgáltatatom I e u s. (Isten engem úgy segélljen)” (8)

Az inspektorok fizetést kaptak. Pl. 1722-ben személyenkénti évi fizetésük 36 magyar forint volt. Összehasonlításképpen: 1717-ben *Mülling János* provisor (gondnok, mai értelemben a patika vezetője) évi fizetésül 230 magyar forintot kapott és *Jacob*-nak, a törőnek (zúzó, contusor) conven-

tióban 36 ft 80 krajcárt fizettek. 1722. december 22-én *Landik János* provisor 250 magyar forint, 20 szekér tüzifa és 6 köböl búza saláriumról írta alá a nyugtáját. *Jacobnak* pedig a patika számadásában 40 magyar forint készpénzt és 2 ft 70 krajcár értékű szalonnát írtak be.

A patikafelügyelők működését részleteiben a Tanács külön nem szabályozta, vagy legalábbis eddig ilyen nemű intézkedésekről rendelkező irat nem került elő. Ellenben feladatukra és jogkörükre következtethetünk a patika provisorainak adott hivatalos utasításokból, instrukciókból (9). A legelső utasítás a városi orvos, sebész és gyógyszerész számára az 1714-es *Protocollonban* található (10). A gyógyszerésznek adott 10 pontos utasítás az inspektorokról nem szól, hanem a gyógyszerész főleg a patika rendjére és tisztaságára figyelmezteti, szabályozza a gyógyszerkiszolgálást és rendezi az orvosokkal szembeni viszonyt. Külön utasítja a város orvosát, hogy gondosan ellenőrizze a város patikáját és a gyógyszerész munkáját. A rendelkezés nagyon indokoltnak látszik, ha megtekintjük a patika 1713-ban *Milling Gottlieb János* provizorsága alatt felvett leltárát (11). Ez a leltár sok üres edényről, hiányos gyógyszerkészletről, gyér felszerelésről tanúskodik. A fentebb említett utasítás 10 pontból 21 pontra bővítve található fel az 1726—36. évi *Protocollon* fogalmazványának végső lapjain —. Itt „*Instructio Provisoris Pharmacopoei Lib. Reggae Cittis Debr*” (Debrecen szabad királyi város patikája gondnokának utasításai) cím alatt sorolták be más tisztségviselőknek adott utasítások közé (12). Pl. „*Instructioja Bor Bírák Uraiméknak*”, „*Árvák Inspectorainak* miképpen kellessék Tisztekben eljárni”, vagy „*Instructio az Uczák Dolgárul*” stb. Az utasításokból kitűnik, hogy a város tanácsa a közélet dolgait messzemenően és részleteiben szabályozta.

A fentebb említett 21 pontos utasítás a fogalmazványban levőn kívül a debreceni Hajdú-Bihar megyei Levéltárban még két korabeli példányban fellelhető (13). Az egyik bővebb a 21-ik pont utáni mondattal:

„Az antimonra, arsenicumra és mercuriumra ügyeljen, ne adjon ki senkinek” A másik példányon, amely teljesen azonos szövegű, latin nyelvű záradék van: „Ezeken kívül, ha olyan eset fordulna elő, melyet az utasítás nem kielégítően tartalmaz, vagy az e helyen foglaltak módosítást, vagy bővítést igényelnének az adott körülmények között köteles íratossággal alkalmaztassék.” Végül lentebb, egyetlen írásbeli bizonyítékul annak, hogy az utasítások valóban érvényben is voltak, szintén latinul: „Ez az utasítás a város pecsétje alatt a jelenlegi provisornak *Móser Zsigmond* úrnak átadatott 1744. Január 14-én.”

A városi patika gondnokának adott utasításokból első sorban a patikainspektorok anyagi felügyeleti jogkörét olvashatjuk ki. Az instrukciók utolsó pontjai (20. és 21.) pedig bizonyos fegyelmi jogkört is tartalmaznak.

Vegyük sorra az utasítás tárgyunkra vonatkozó részét. A patika pénztárának kulcsát állan-

dóan az inspektor őrizze. Ide kell betenni pontosan minden jövedelmet és minden pénztári maradványt, mindazt, ami a gyógyszerek és materiálék eladásából naponta befolyik. A kasszán kívül ne tartsanak semmi pénzt. Legfeljebb egy arany értékig maradhat vissza váltópénz, ha szükséges volna valami nagyobb pénzdarab felváltása (15. pont). A könyvelésről intézkedik a 13. cikkely, amely úgy rendelkezik, hogy mindazt, amit készpénzért, vagy hitelben eladnak a materiálék és gyógyszerek közül, még a legkisebb összeget is napról napra pontosan írják be az e célra szolgáló könyvbe.

A provisoroknak gondosan meg kell vizsgálni, hogy a szükséges gyógyszerek Debrecenben megvásárolhatók-e, vagy máshonnan kell beszerezni. De ne vegyen semmit az inspektor tudta és beleegyezése nélkül — mondja a 12. pont. Azt, amit a vinum sublimatum (borszesz), tea, kávé, dohány eladásából naponként bevesznek, azt e célra szolgáló külön kasszába tegyék, hasonló napi jegyzékkel, mint a mindennapi egyéb bevételt. Ezekből se szerezzen be az inspektor tudta nélkül. Ez a pénztár legyen elkülönítve, és az erről vezetett számadások is elválasztandók a többitől (16. pont).

A patikai spirituózákat mint finomabb italokat, melyeknek gyógyító hatást is tulajdonítottak, szívesen vásárolták a patikában. Ilyenek voltak többek között az aqua vitae (tulajdonképpen pálinka) és a rossolis (14). A tea és kávé gyógyszerből vált a ma közkedvelt fogyasztási cikké. Mindkettő elismerten kitűnő analepticum. A tea az első magyar gyógyszerkönyvben még hivatalos drog volt. Mindezek a gyógyszerári bevételeknek jelentékeny részét képezték. Pl. rendelkezésünkre áll az 1736. évi patikai pénzforgalom, melyet a perceptorok negyedévi részletekben vettek át. A 825 ft 98 krajcár teljes évi bevételből az aqua vitaeból származó összeg 141 ft és 39 krajcár volt. „*Decocto Caffé et Thea*” címen 16 ft és 14 krajcárt vettek be. „*Decocto Caffé*”, tehát 1736-ban a debreceni patikában már kávéfőztek és árultak. De van erre más bizonyítékunk is. A patikából nyújtott hitellek listája. Külön listán vezették és számolták el a városi tanácsnak hitelbe szállított gyógyszereket és egyéb ún. materiálékat. Pl. 1736. febr. 27-ről „*Rossolium, Essentiam stomachalem* (gyomoresszencia) *et Caffé coctum*” címen 1 ft 44 kr. szerepel a város tartozásában. Ugyanazon év ápr. 15-én „*Caffé coctum, pro quodam Dno Capitulani 36 kr. et Sic pro eodem adhuc per tres dies 1 ft 08 kr.*” Bizonyára a városon átutazó úrnak, vagy tisztnek ízlett úgy a patika kávéja, hogy még három napon át ismételtette.

A dohány és a belőle készült tubák elterjedt élvezeti cikk volt. A dohányt a környéki termelőkől vásárolták. Csak később lett állami monopólium. A 19. pont a patika botanikus kertjével foglalkozik. A XVIII. század első felében a gyógyszerkincs nagyobb részét a növényvilág szolgáltatta. A teljes növényt, vagy valamelyik

részét alkalmazták, illetve galénikumnak feldolgozták. Még a patika 1771-ben felvett leltárában (15) is 59 növény magját, 38 növény virágját és 61-félének a gyökerét találjuk. A leltárban található aromás (desztillált) vizek száma: 39. Ezekből egy állati eredetű, az „Aqua Spermatis Ranarum” (Torkos „Békanyál Víz”-nek nevezi), egy külföldi eredetű az „Aqua citri integri”. Ezek csak egyszerű vizek voltak, szimpliciák. De volt növényi ingrediense az Aqua compositának is, melyeknek száma 36 volt, és mindegyik otthon készült. Folytathatnánk a sort a sokféle illatos ecettel, préselt, vagy főzött olajokkal, extractumokkal, különböző cukros készítményekkel stb. A vadon termő növényeket vagy házilag gyűjtötték be, vagy gyűjtőktől felvásárolták. A kultúrába vett növényeket termelőktől vették, főleg pedig a patika maga termelte a várostól kapott botanikus kertben. A provisorok évi számadásaiban minden felsorolt módra találunk példát Pl. 1733. jún. 10-én „Laborantibus in Collectione Herbarum” (növényt begyűjtő munkásoknak) fizettek. Ez év július 18. „Pro Collectione Herbarium in campo” (A mezei herbák begyűjtéséért) 39 kr-t. A botanikus kertnek őrizője, csősze volt, akit élelmeztek is „1733. jún. 18. Pastori Horti Botanici Pro Pane 18 kr. (A botanikus kert őrének kenyérre.) Máshol arról olvashatunk, hogy a napszámosok kenyérére, szalonnájára, sajtjára, vagy hagymájára (pro allio) költöttek. A provisoroknak adott utasítás így intézkedik: Gondja legyen rá, hogy a botanikus kertet növényekkel, füvekkel és orvosi gyökerekkel kiegészítse és megőrizze. Az inspektor tudta nélkül semmit ne fordítson a saját maga, vagy más hasznára! Hűségesen vigyázzon, hogy a költségeket valóban a kert művelésére fordítsák!

A következő, a 20. pont a provisor jogait szabályozza: Óvakodjon a provisor segédt, inast (tyrot), vagy a töröt (contusor) saját céljaira módfelett igénybe venni a patikán kívül. A Nemes Tanács tudta nélkül ne fogadjon fel senkit, vagy az alkalmazásban levőket ne küldje el. Végül az utolsó, 21. pont a provisor távollétééről intézkedik: A provisor a város elhagyására nem nyerhet másként engedélyt, csak az inspektor beleegyezésével, aki a távozás szükségességét meg fogja vizsgálni és ügyelni fog, hogy távolléte alatt a patika felügyelet nélkül ne maradjon. Ugyanez az intézkedés a városi orvosnak adott városi utasítások között is szerepel az orvosra vonatkoztatva.

Hazánkban ekkor még egyetem nem volt. Külföldön tanult szakembert, orvost, patikust nem könnyen találtak. A városi orvosi állás pl. a század elején nem egyszer évekig üresen állott. Aránylagosan jól megfizették őket, de személyükhöz és állandó jelenlétükhöz ragaszkodtak.

A városi patika 1771-ben magánkézbe került. Arverésen megvette Kazay Sámuel 1771-ben már nem választottak patika inspektort. A tisztesség értelmét veszítette és megszűnt.

IRODALOM

1. „Dmi Officiales constituti sunt ordinesque stb. Muls Cerevisiae et Cremati ac Apothecae Stephanus Monori, Michail Ormós et András Ajtai” Hajdú-Bihar megyei Levéltár Debrecen (HBmL) IV. A. 1011/a 24. pag. 614. 2. — Protocollon Anni MDCCI Inclutus Senatus Liberae ac Regiae Civitatis Debreczen stb. (1701 I 1 — 1705. XII. 30.) HBmL IV. A. 1011/a 25. pag. 98. — 3. Kállay István: Szabad királyi városok gazdálkodása Akadémiai Kiadó, Budapest, 1972. — 4. Komoróczy György: Városigazgatás Debreczenben 1848-ig Debrecen, 1969. pag. 48. — 5. „Apotheca Civitatis, ubi etiam Cremati ustrina... Specificatio Publicarum Civitatis Domnorum 1770 aug. 21. — 6. Apothecae Juventatores D. Joannes Veresmarti Michail Baranyi, Stephanus Komáromy et Andreas Ketskeméti denominantur” HBmL IV. A. 1011/a 28. — 7. 1714-ben kelt az a városi rendelkezés, amelyben a város utasítja az orvosát, hogy gondosan ellenőrizze a patikusokat. „... ac demum constitutum pro tempore Apothecarium Censurae et Examini Medicorum submitti curet”. HBmL IV. A. 1011/m pag. 408. — 8. Protocollum Annorum 1717—1719. (1717. jan. 1. — 1719. dec. 28.) 823 HBmL IV. A. 1011/a 29. A preceptorok a város pénztárának a kezelői, a pénztárnokok voltak. A pénzkezelést szigorú nyugta-eiellenyugta rendszer szerint külön utasítás szabályozta. — 9. Ezekkel az utasításokkal foglalkozott Magyar-Kossa: Magyar orvosi emlékek című ismert munkájában IV. kötet pag. 136—138, 355. sz. Az instructiókat rövidített, kivonatos fordításban közli. — 10. Protocollum Annorum 1712—1716. HBmL IV. A. 1011/a 28. pag. 455—480. — 11. Inventarium Apothecae Debreczen 1713 Tempore Grosi Dnis (Generosi Dominis) Joannis Gottlieb Milling Mense 14. Julio. — 12. Protocollum conceptuum De Annis 1726 et 1727—1730, usque Annum inclusive 1736 HBmL IV. A. 1011/m pag. 940. — 13. Anno 1734 Instructio Provisoris Pharmacopoei HBmL IV. A. 1021 E 2. — 14. A rossolis nevééről és eredetéről: Rosoglio (az olasz rosolare-ból a m. főzni, aszalni) nevezik rossoli-nak, rosolisnak is. Így hívnak különböző olasz, narancsvirágból, narancsból és fűszerekből készült s náddal körülcavart üvegekben árusított likőröket Némelykor a maraschinót is R-nak nevezik. Révai Nagy Lexikona 16. köt. Budapest, 1924. Révai pag. 370. A régiek édes aranyvize (aqua aurea), mellyel mindent gyógyítottak, leginkább Drosera (harmatfű) levelekből készült. Olaszországban likőrt készítettek belőlük, mely a „ros solis” (napharmat) után a rosoglio nevet kapta. Révai Nagy Lexikona 5. köt. Budapest, 1912. pag. 756—757. — 15. Inventarium Apothecae Liberae Reg Civitatis Debreczen de Anno 1771. HBmL IV. 1011/K 4.

Ф. Бенкё: Об инструкторах аптек в г. Дебрецен
Первая аптека в Дебрецене была основана городом, вероятно в 1700 году. Экономический надзор аптеки с года основания был выполнен инспекторами аптеки избранными сенатом (inspectores apothecae). Автор опираясь на публикации и собственные исследования считает, что такая система контроля из свободных королевских городов Венгрии имела только в Дебрецене. Деятельность инспектора распространялась прежде всего на обращение аптеки с деньгами и приобретение товара. К его задачам относился и надзор ботанического сада аптеки, где культивировали нужные лечебные растения. Автор данными подтверждает, что в 1736 в дебреценской аптеке варили и продавали кофе. Описанная система аптечных инспекторов сохранилась до 1771 года.

F. Benkő: Pharmacy inspectors of Debrecen in the 18. century

The first pharmacy of the town Debrecen had been erected probably by the Town Council itself in about 1700. The pharmacy was supervised from the year of its opening by pharmacy inspectors (inspectores apothecae) elected by the Senate. According to the author's opinion, similar inspection system existed only in Debrecen among the Hungarian

Royal Free Towns. The chief task of the inspectors was the supervision of the management of funds and the purchase of drugs, but their duties included the supervision of the botanical garden of the pharmacy, where medical plants had been grown. It is proved by documents, that the pharmacists prepared and sold coffee in 1736 in the pharmacy of the Town Debrecen. The related inspection system functioned until 1771.

F. Benkő: *Über die Apothekeninspektoren von Debrecen im XVIII. Jahrhundert.*

Die erste Apotheke wurde in Debrecen durch die Stadt gegründet, gegen 1700. Die wirtschaftliche Aufsicht der Apotheke wurde, vom Jahr der Gründung, von dem Senat gewählten Inspektoren (inspectores apothecae) versehen. Der Verfasser erachtet — Bezugnehmend auf die fachliterarischen Daten und auf eigene Forschungen —, dass das solche Inspektor-system unter Freien Königlichen Städten Ungarns nur in Debrecen war. Der Inspektor kontrollierte in erster Linie die Geldhandlung und die Warenversorgung der Apotheke. Unter ihren Aufgaben befand sich auch die Aufsicht des botanischen Gartens der Apotheke, wo die notwendigen Heilpflanzen kultiviert wurden. Es wurde bewiesen, dass in der Apotheke von Debrecen in 1736 Kaffee gekocht und verkauft wurde. Das bekanntgemachte Apotheken-inspektorenssystem funktionierte bis 1771.

(Hajdú-Bihar megyei Tanács Gyógyszertári Központjának 16/35. sz. Than Károly gyógyszerésztára
4131 Derecske, Felszabadulás tér 5)

Érkezett: 1978. V. 17.

FÁZISEGYENSÚLY ÉS KIOLDÓDÁS INDOMETHACIN-POLIETILÉNGLIKOL 6000 SZILÁRD DISZPERZIÓBÓL

Ford, J. L., Rubinstein, M. H.: *Pharm. Acta Helv.* 53 (3-4), 93-98 (1978).

Indomethacin és polietilén-glikol keverékét nagy nyomáson koronggá préselték. A fázisegyensúlyt Perkin-Elmer DSC-IB rendszerű kaloriméterrel, az olvadáspontot Reichert-Koffler-féle mikroszkóppal határozták meg. A kioldódást módosított USP-készülékkel mérték. Az indomethacin meghatározását Perkin-Elmer 402 spektrofotométerrel 317 nm-en végezték. A polietilén-glikol a meghatározást nem zavarja. Felvették az IR-spektrumot is Unicem GP 200 G spektrofotométerrel. Az indomethacin kezeletlen állapotban az I. polimorf formában van jelen (op. 160°). Polietilén-glikollal keverve különböző polimorfok keverékei keletkeznek a koncentrációtól függően. 25% PEG 6000-nél már csak a II. polimorf forma (op. 154°) mutatható ki. A DSC-termogramok alapján megszerkesztett fázisdiagram szerint az indomethacin PEG 6000 keveréke eutektikumot képez. A kioldódási vizsgálatok alapján a PEG 6000 minden esetben megnövelte az indomethacin kioldódását; a növekedés 25%-os koncentrációig lineáris, utána már nem. Legjobb volt a kioldódás 15% indomethacint és 85% PEG 6000-et tartalmazó keverékben; e felett a kioldódási sebesség csökkent. Az említett koncentrációban a kioldódási sebesség százszorosa volt a tiszta hatóanyagénak (264).

dr. Szepesy Angéla

40 MILLIÓ SZELLEMLEG ERŐSEN KORLÁTOZOTT

Dgk: ÖAZ 32 (37), 722 (1978).

Egy WHO-jelentés szerint az egész világon 40 millióra tehető a szellemileg nagymértékben korlátozott személyek száma: kétszer ennyien vannak, akik alkohol, illetve kábítószer okozta betegségben, az idegrendszer könnyebb szellemi és szervi rendellenességében szenvednek. Ha a kisebb fokú szellemi defektusokat is hozzá vesszük, a szám túllépi a 200 milliót.

* F. Benkő: *Pri la apotekinspektoraj de Debrecen*

La unuan apotekon en Debrecen fondis memla urbo, versaĵne en la jaro 1700. Pri la ekonomia kontrolo de la apoteko zorgis ekde la jaro de la fondigo la apotekinspektoraj (inspectores apothecae), elektitaj de la Senato. La aŭtoro — surbaze de fakverkoj kaj propraj esploroj — opinias, ke tia kontrolo sistemo el inter la liberaj reĝaj urboj de nia patrio nur en Debrecen ekzistis. La aŭtoro konigas la ĵuron, salajron kaj aktivecon de la apotekinspektoraj. Li ne trovis apartan agadregularon, sed el la instrukcioj, eldonitaj de la urbo en la jaroj 1714 kaj 1734 por la urba kuracisto, kirurgo kaj apotekisto, oni povas malkovri ankaŭ la taskon kaj agosferon de la apotekinspektoraj. La agado de la inspektoro etendiĝis unuavice al kontrolo de la mono-manipulado kaj varo-akirado de la apoteko. Al liaj taskoj apartenis ankaŭ la kontrolo de la apoteka botanika ĝardeno, kie oni kulturis la bezonatajn kuracplantojn. La aŭtoro mencias la regulon pri la aparta manipulado de prezo de la venditaj alkoholo, teo, kafe kaj tabako. Li pravas per indikoj tiun interesajn, ke en la jaro 1736 en la apoteko de Debrecen oni kuiris kaj vendis kafon. Fine la aŭtoro mencias tiun rajton de la inspektoro, laŭ kiu la urba apotekisto nur kun lia aparta permeso povis forlasi la urbon.

La konigita apotekinspektora sistemo ekzistis ĝis la jaro 1771, kiam la urbo vendis sian apotekon al Sámuel Kazay, kaj tiel la plua ekonomia kontrolo fariĝis nebezona, la inspektoreco ĉesis.

Az iparilag fejlett országokban minden harmadik kórházi ágyat jellemileg korlátozott beteg foglalja el. A harmadik világban az egészségügyi szolgálatot felkeresők közül minden ötödik tartozik ebbe a kategóriába. Ilyen körülmények között az Egészségügyi Világszervezet az egyes országok állami szerveivel együttműködve fáradozik a „pszichiátriai, neurológiai és pszichológiai problémák” — ide értve az alkoholizmus és narkómánia eseteit is — szoros kézben tartásán. Mindenekelőtt az egyes országok sajátos helyzete szerinti leghatékonyabb segítő stratégiát kell kidolgozni, ennek végrehajtásához személyzetet kiképezni és az eredményeket állandóan ellenőrizni.

Délkelet-Ázsiában és a Közel-Keleten a kábítószer-fogyasztásra kell különös súlyt helyezni. Ezek a területeken azzal kísérleteznek, hogy az ópium helyett, amelyet ott még széles körökben gyógyszerként is alkalmaznak, korszerű, kockázatmentes gyógyszereket kedveltessenek meg és így az ópiumfogyasztást lassanként visszaszorítsák (266).

R. B.

KRETÉNIZMUS ÉS MANIÓKALISZT

A. F. K.: ÖAZ 32 (37), 724 (1978).

Az afrikai Zairéből érkező jelentés szerint ottani kutatók arra a meggyőződésre jutottak, hogy a manióka állandó fogyasztása gátolja a pajzsmirigy jódfelvételét és ezáltal endemiás struma, kreténizmus és szellemi elmaradottság léphet fel. A manióka-cserje lisztes gumója a hetedik helyen áll az élelmiszerek között mint szénhidrát-alapanyag és Afrika, valamint Ázsia mintegy 200 millió lakosának fő tápláléka. Az „Ärztliche Praxis” című szaklap tudósítója írja Zairéből, hogy az országban a lakosság 60-70%-a szenved endemiás golyvában, 1-10%-a kreténizmusban és eddig ismeretlen számú egyén szellemileg többé-kevésbé visszamaradott. Ezen zavarok okozói a manióka-liszten levő cianogén glükozidok, melyeket a szervezet egyebek között tiocianáttá bont el, ami végső fokon pajzsmirigy-elégtelenséghez vezet (269).

R. B.